

KİTAP İNCELEMESİ / BOOK REVIEW

Aziz ŞEKER[†],

¹Amasya Üniversitesi, Amasya

<https://orcid.org/0000-0001-5634-0221>

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 06.10.2020

Kabul Tarihi: 04.12.2020

Online Yayın Tarihi:31.12.2020

Dever, A. (2020). Sporda Ayrımcılık, Milliyetçilik - Irkçılık - Toplumsal Cinsiyet. Ankara: Gazi Kitabevi. ISBN: 978-625-7855-22-8

Sporda Sosyolojisi, Sosyolojik Teoriler ve Spor konusunda ortaya koyduğu çalışmalarından tanıdığımız Doç. Dr. Ayhan Dever'in disiplinlerarası yaklaşımla kaleme aldığı yeni yapıtı *Sporda Ayrımcılık (Milliyetçilik-Irkçılık-Toplumsal Cinsiyet)* adını taşımaktadır. Spor sosyolojisi alanında sporda ayrımcılık konusuna ilgili yapılmış çalışmaların sınırlı olduğu Türkiye'de, Temmuz 2020 tarihinde Gazi Kitabevi'nden çıkan, dil ve üslup yönünden anlaşılır bir Türkçe ile okura sunulan çalışma, geniş ve güncel bir literatür taramasına dayandırılmıştır. Sosyolog kökenli akademisyen Prof. Dr. Ahmet Talimciler'in kaleme aldığı sunuş yazısında, "sporda yaşanan ayrımcılık örnekleri, toplumsal hayatın yansımasıdır" tespiti ile "kusurlu bir ayna görünümü" benzetmesi ise spor sosyolojisi açısından üzerinde durulması gereken bir değerlendirmedir.

Beş bölüm halinde yapılandırılan kitabın girişinde ana sorunsal net olarak şöyle ifade edilmektedir: "Günümüzün en eşitlikçi yapılarından birisi olduğu düşünülen spor, evrensel bağlamda bünyesinde birtakım problemleri barındıran sosyal bir kurumdur. Sporda 'milliyetçilik ve ırkçılığa bağlı olarak ortaya çıkan ayrımcılık' sorunu ile 'toplumsal cinsiyete bağlı olarak ortaya çıkan ayrımcılık' sorunu bu problemler arasında en önemlilerinden bazılarıdır. Özellikle de

[†] Sorumlu yazar: Aziz Şeker, shuaziz@gmail.com

sömürgeciliği ön planda tutmuş olan ülkelerde, sporda 'milliyetçilik ve ırkçılığa' bağlı olarak ortaya çıkan bir ayrımcılıktan daha net bir şekilde söz edilebilirken; sporda toplumsal cinsiyet bağlamındaki ayrımcılık ise neredeyse dünya genelindeki bütün ülkelere has bir durumdur" (Dever, 2020).

İlk bölümde "Milliyetçilik ve Irkçılık Kavramlarına Kısa Bir Bakış" başlığı altında temel kavramlar tartışılmaktadır. Milliyetçilik olgusuna yüklenen anlamın tarihsel süreç içerisinde nasıl değişime uğradığı irdelenirken, ırkçılık kavramıyla ilgili ileri sürülen tezler işlenmektedir. Her iki kavramın dayandığı felsefeye dikkat çekilirken; inanç, fikir, ideoloji ekseninde yapılan tanımlamaların biyolojik gerekçelerden ziyade insanlar ve toplumlar için kategorize edildiği bir sosyal dünyada inşa edildiği açıklanmıştır.

İkinci bölümde "Politik Yönetimler ve Spor" konusuna ilişkin çeşitli örnekler ele alınmaktadır. Mussolini İtalya'sında hoşgörüsüzlük ve otoriter olmanın çok ötesinde yaşanan baskıcı dönemde; modern fiziksel egzersiz, eğlence ve boş zaman aktivitelerine Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ağırlık verilmiştir. Mussolini başından beri sporu faşist gelenek ve faşist amaçlara ulaşmak için İtalyan gençliğini şekillendirici bir araç olarak kullanmıştır. Bunların yanı sıra gençlik ve erkeklik söylemleri, kadınların ülkede oynaması gereken rollerini de sınırlandırmış, onların kişisel övünç kaynaklarını savaş alanlarında değil, anneliğe ek olarak ev yaşamlarında aramaları gerektiğini ortaya koymuştur. Bu süreçte İtalya'da devlet güdümündeki spor etkinlikleri, özel ve kamusal yaşamlarında, sosyal ilişkilerinde yurttaşları kontrol etmenin bir unsuru olarak kabul edilirken, beden eğitimine ilginin artmasıyla ENEF (Ulusal Beden Eğitim Kurulu) işlevsel kılınmıştır. Bunu desteklemek için Roma'da bulunan Foro İtalico Stadyumu'ndaki heykeller, ideal faşist yeni insanın imajına örnek olarak tasarlanmıştır. Mussolini, 1924 yılında Paris'te düzenlenen olimpiyat oyunlarına katılım göstermelerini sağladığı sporcular aracılığıyla sporun oldukça geniş kitleleri etkileyen bir propaganda aracı olabileceğini fark etmiştir. Başarılarının ülkeler arasında artması "Yeni İtalyanlar" hakkında yeni fikirlerin serpilmesine zemin hazırlamıştır. Faşist rejimin sporda doruk noktaya ulaştığı alan futbol olmuştur. Böylece rejimin siyasal amacına ulaşmasının yol taşlarının döşenmesinde futbol ayrıcalıklı yer kaplamıştır. Bu anlamda yazara göre 1932 Los Angeles Olimpiyatları'nda İtalyan sporcuların, Amerika'nın ardından ikinci olmaları ve 'Mussolini'nin Çocukları' lakabıyla ülkelere dönmeleri önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir (Dever, 2020). Sonrasında kitle iletişim araçlarının yaygın bir şekilde futbol için

seferber edilmesiyle İtalyan toplumunun üzerinde istenilen sosyal psikolojik etki de ortaya çıkarılmıştır.

“Naziler ve Spor” başlığı altında Hitler Almanya’ında sporda ayrımcılık konusuyla ilgili 1933-1945 yılları arasında Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi’nin dönemi ele alınmaktadır. Naziler tarafından beden eğitimi aryan bir Alman ırkı yetiştirmek için kullanılırken, genç erkekler bedenlerine değer vermeleri; genç kadınlara ise büyük aileler yetiştirmeleri ve eşlerine bakmaları öğretilmiştir. Hitler, genç erkeklerin ‘ırkın güçlü ve acımasız koruyucuları’ olmalarını istemiştir. Beden, Nazi siyasi antropolojisinin çekirdeğini oluştururken, Jugend Gençlik Örgütü etkin kılınan bir örgüt olur. Nazi rejimi tıpkı İtalyan rejiminde olduğu gibi sporun uluslararası alanda önemli bir propaganda aracı olduğunu benimser. Bu amaçla 1936 Nazi (Berlin) Olimpiyatlarında sorunsuz bir organizasyon düzenlenir. Festival havasında geçen olimpiyatlarda, olimpiyat stadına asılan gamalı haçların gölgesinde kırk dokuz ülkeden dört bin sporcunun geçişi esnasında Fransız sporcuların Hitler’e Nazi selamı durmaları spor tarihine kaydedilen bir trajedi olarak kabul edilmektedir. Diğer yandan olimpiyatlarda Afro-Amerikan kökenli sporcuların başarısı Aryan ırkının üstünlüğü düşüncesini derinden sarsmıştır. Özellikle Afro-Amerikan Jesse Owens’in dört altın madalya kazanması, Nazi ideolojisinin ırksal üstünlük teorisi açısından kaçınılmaz eleştirileri beraberinde getirmiştir. Bunun üzerine Hitler, ileriki yıllarda olimpiyatlara siyahilerin ve Yahudilerin alınmaması yönünde uğraşır. Öyle ki, Almanya’da sosyal mekânlarda “Yahudiler ve hayvanlar giremez” tabelalarının çoğalması, Nazi Savaş Bakanlığı’nın ileride neler yapabileceğinin işaretlerini taşır. Olimpiyat köyünün tesisleri askeri kışla olarak kullanılır. Nazi toplama kamplarıyla Hitler, “temizlik” hareketine girişir. Nazi kampları arasında Çek Cumhuriyeti’nde kurulan Terezin Toplama Kampı 12 takımın bulunduğu ve top koşturan üç bin civarında kadın ve erkek oyuncuyla tarihe acı bir deneyim bırakmıştır. Anımsanacak olursa, Çek Milli Futbol Takımı’nın kalecisi Jirka Taussig de hayatta kalabilmek için bu kampta futbola sarılmıştır.

Kitabın, diktatörlük ve spor konulu “Franco İspanya’ında Sporda Ayrımcılık” bölümünde İspanya iç savaşı irdelenmektedir. Askeri darbe sonrasında başlayan İspanyol iç savaşının (1936-1939) bitiminde General Franco, iktidarını Tanrıya dayandırarak, 1975 yılına kadar bir kabus gibi ülkenin geleceğine çökmüştür. Alman Nazi modeline uygun tarzda hareket edilirken “Franco, sporu fiziksel değil, ahlaki bir güç olarak görmüştür” (Dever, 2020).

Franco'nun başarısı kültürel ve ekonomik koşullara uyum içinde gerçekleşmiştir. Franco rejimi, ulusal ve uluslararası düzeyde etkisini gösterirken, karma eğitimi okullardan kaldırarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin tohumlarını ekmıştır. Futbolun geniş kitlelere sunulmasıyla, savaş sonrasında toplumun “normalleştirilmesi”ne dönük kullanılması yönünde çaba harcanmıştır. Otokrasinin inanılmaz yükselişine futbolun, siyasal hedefleri gerçekleştirmek uğruna araçsal kullanımı eklenmiştir. İspanyol milli takımının oyuncularını, seyircilerin *Viva Franco* (Yaşa Franco) tezahüratları eşliğinde, sahalarda top koştururken İspanya'nın belirgin özelliği farklı etnik halklardan bir toplumsal yapıya sahip olmasının yansımalarının kimlik anlamında futbol takımlarında da görülmüş olmasıdır. Bu yapıyla bölgesel milliyetçiliğin izini sürdüğümüz Athletic de Bilbao Kulübü, Bask bölgesi temsilcisi unvanıyla sahalarda yer edinirken, tarihin hafızasında yerini koruyan olay ise Franco döneminde Bask bölgesinin eski başkenti Guernica'nın Almanlar tarafından İspanya iç savaşında bombalanmasıdır. Bunun sonucunda yirmi bin insan ölmüştür. Ancak Bask bölgesinin çektiği acılar, yoksul Bask bölgesinin Bilbao takımını, dünya futbolunun en iyileri arasına girmesini engelleyemez. Bilbao'nun, Franco'nun desteklediği Real Madrid'e karşı zafer kazanması ise apaçık bir gurur kaynağı olmuştur. Aynı şekilde Real Sociedad da Bask bölgesini temsil etmektedir. İspanya'da Katalan bölgesindeyse FC Barcelona varlık gösterir. Franco rejimi, Katalan kültürüne duyduğu öfkeyi, onların müziğini, kültürünü ve dilini eğitim sisteminden kaldırmanın yanı sıra 3.800 kişiyi idam ederek somutlaştırmıştır. İspanya tarihinin geçmiş kötü sayfaları arasında iç savaş boyunca pek çok futbolcunun savaşmak zorunda kalarak öldürülmüş olduğunu unutmamak gerekir. Yazarın konuya dair saptaması aydınlatıcı olmaktadır: “İç savaşın ardından gelen İspanyalılaştırma politikalarına rağmen önde gelen Katalonya ile Bask kulüpleri, bölgeselcilik ve anti-francoist bir muhalefet için kristalleşme noktası olarak kalmayı başarmıştır.” Bunun karşısında Franco rejiminin sembolüymüşcesine Real Madrid'in de İspanya Ligi'nde hizmet ettiği görülür. Yazar durumun reel okumasını ise şöyle yapmaktadır: “Günümüzde de dünyanın en büyük derbilerinden birisi olarak ifade edilen Real Madrid-Barcelona (El Clasico) karşılaşmaları hâlen iki ulusun birbirine üstün gelme anlayışı doğrultusunda devam etmektedir” (Dever, 2020).

Kitabın üçüncü bölümünde çeşitli ülkelerde sporda yaşanan ayrımcılık olayları ele alınmaktadır. “Amerika Birleşik Devletleri'nde Sporda Irksal Ayrımcılık” kısmında, ırkçılık kavramından yola çıkan Dever (2020); “ırkçılık hem toplumda hem de sporda bulunan bir problemdir. Irk ve spor arasındaki ilişki karmaşık ve çok yönlüdür. Spor, bir yandan popüler olan

mutlak ırksal farklılıkların yeniden üretilmesinde merkezi rol oynarken diğer yandan da ırk alt gruplarının sömürgeci ırkçılığa direnebilmeleri için önemli bir kültürel direniş alanı hâline gelmiştir” değerlendirmesinde bulunur. Bu açıdan Afro-Amerikanların sporda uğradığı ayrımcılık türleri Amerika Birleşik Devletleri'nin karnesine kırık notlar düşürmüştür. Afro-Amerikanların katılacağı spor dallarının sınırlandırılması ya da çeşitli yönlerden manipüle edildiklerine ilişkin çokça olumsuz örnek bulunmaktadır. Ayrımcılığa uğrayanlar arasında Amerika'ya yerleşen ikinci nesil göçmen Yahudilerin bulduklarının anlatımı kitapta dikkat çeken bir başka noktadır.

Denebilir ki, toplumsal yapının birçok alanında gözlemlenen ırksal önyargılar ve inançlar spora erişimde önemli engeller oluşturmaktadır. Konuyla alakalı mitlerin sürekli üretildiği, ırksallaştırılmış spor anlayışı ne yazık ki, emperyalist dünyanın ırksal ideolojilerine hizmet ederek, insan hak ve özgürlüklerinin ihlaline neden olan eşitsizliklerle dolu bir spor dünyası var etmiştir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde kölelik dönemlerinde (1619-1865) siyahi erkeklere ideolojik yaklaşım en katı biçimini aldığı köle sahiplerinin arzu alanlarında aktivitelerde kullanılan kölelere hayvansal ve tehlikeli bir tutum sergilemesi tarih kitaplarında sıkça geçen bir konudur. Amerika İç Savaşı'nın 1865 yılında sonuçlanması Afro-Amerikalıların lehine yeniden toplumsal kurulumun başlamasını beraberinde getirmesine rağmen kamusal hizmetlerde söz hakkı edinen Afro-Amerikalıların beyaz ırk tarafından “medeniyetsiz” kabul edilmeleri uzun bir süre daha sürmüştür. 20. yüzyılın sonlarına doğru Sivil Haklar Hareketi ile bir ölçüde toplumsal katılımında bir yumuşama olması bile boks, beyzbol, basketbol, yüzme, golf, tenis gibi alanlarda çatışmalar yaşanmasının önüne geçememiştir. Hatta çatışmalar, okullarda siyahi sporcuların akademik ya da sporcu bir kimlik geliştirmelerinin önünde ciddi sorunların kaynağı görülmüştür.

Sosyolojik düşünceyle bakıldığında, Afro-Amerikalıların büyük çoğunluğunun yoksul toplumsal kesimlerden gelmelerini, toplumsal eşitsizliklerle örülü dünyalarında yaşadıkları sosyal sorunların bir başka nedeni olarak görmek gerekir. Bu arada, basketbolun bütün baskılara karşı Afro-Amerikalılar için “kolektif bir kimlik” oluşturulmasında adeta bir güce dönüştüğü de belleklerde yer edinmiştir. ABD Ulusal Basketbol Birliği (NBA)'ndeki en iyi oyuncular, bu kişiler arasından çıkmıştır. Dever'in başvurduğu alıntılarda, 1999-2000 NBA sezonunda oyuncuların %78'inin Afro-Amerikalı olduğu ifade edilmiştir. Kadın sporcular açısından da hemen hemen benzer bir tablo ile karşılaşılmaktadır. Elbette tartışmalar bununla sınırlı değildir. Ek olarak yazar,

sporda kariyer fırsatları ve yönetsel ayrımcılığın bir eşitsizlik kaynağı haline geldiğini de aktarmaktadır.

“İngiltere’de Sporda Yaşanan Irksal Ayrımcılık” başlığı altında, siyahilerin spordan dışlanmaları tartışılmaktadır. Irkçı söylemlerin hedefinde Afro-Karayıpler ve Asyalılar yer almışlardır. Sporda gayri resmi setler eşitsizliklerin bir başka gerekçesidir. 1970’lerin başında artan ırksal ayrımcılık ve tacizler buna maruz kalan toplumsal grupların sosyal sınıf değiştirme hedefleri arasında spora yönelmelerinde yoğun bir artışa neden olmuştur. Kitapta İngiliz atletizm takımının %50’sinin siyahilerden oluştuğu, 1999 yılında düzenlenen Avrupa Şampiyonası’nda oynayan İngiltere Basketbol Takımı’nın on iki kişilik kadrosunda sadece iki beyaz oyuncunun yer aldığı örneklenmesi bunu doğrulamaktadır (Dever, 2020). Bununla birlikte yazar İngiltere’de futbol, boks, kriket, ragbi, golf, binicilik gibi spor türlerinde beyaz kültürün merkezi bir konumda bulunmasına eleştirel yaklaşırken, İngiliz futbolunda ırkçılığın hâlâ hüküm sürdüğünü vurgular. Siyahilerin İngiliz tarihinde yoksul ve kenar mahallelere yığılması, sanayileşmede emeklerinin sömürülmesi, bazı suçlarla özdeş tutulmaları toplumsal anlamda bu süreci biçimlendirmiştir.

Değişen dünya koşulları insana bakışı değiştirirken bile futbol sahalarında ırkçı tezahüratlar ve şiddet olayları var olmaya devam eder. Buna karşın 1980’lerde İngiltere’de Futbol Suçları Yasası kabul edilerek, ırkçı tacizler önlenmeye çalışılmıştır. Bu çıkışı tek tek ülkelerin futbolda yaşadıkları gelişmelerle örtüştürmek mümkün olduğu gibi, Avrupa Birliği’ne giden koşullar ve Avrupa kültürünün oluşturduğu bakış açısıyla birlikte değerlendirmek mümkündür. Yazar, futbolda ırkçılığa yönelik çözüm çabaları arasında çeşitli kampanyaların yürütüldüğünü, İngiltere’de “herkes için spor” sloganının ırk ve etnik kökene yönelik oluşturulacak insancıl bir spor politikasının gereği olarak benimsendiğini ifade etmektedir.

Dever, İspanya’da sporda ırksal ayrımcılık konusuna dikkat çekerken, ırkçılık ve yabancı düşmanlığının geliştiği sosyal bağlama odaklanır. Özellikle İspanyol futbolda son on yılda ırkçılığın artış göstermiş olmasını tartışmaya açar. Şöyle ki, “İspanya’da siyahi ve etnik azınlık oyuncuları daha yoğun bir şekilde yaşasalar da, on yıldan fazla bir süredir birçok futbolcu sözlü saldırganlık, yabancı düşmanlığı tezahüratları ve aşağılayıcı hareketlerin kurbanı olmuştur” (Dever, 2020). Bu sebeple UEFA’nın İspanya’ya cezalar verdiği spor kamuoyu tarafından bilinmektedir. Öte yandan, İspanyol medyası, çoğu zaman yabancı kültürlerin tasvirlerinde yoğun bir imgeleme kullanılan çeşitli klişeler sayesinde, yabancılara karşı düşmanlığı

kısırtabilmektedir. Hâl böyle iken İspanya, futbolda yaşanan ırkçılığa, şiddete, yabancı düşmanlığına ve proto-faşist bir alt kültür haline gelen ultra taraftarlara karşı birtakım çözüm yolları üzerinde durmuştur. Bu temeldeki uygulamalara 2004 yılında İspanya hükümetinin kurmuş olduğu Sporda Irkçılık ve Şiddet Araştırmaları Merkezi örnek verilebilir.

Dever, kitabında İskoçya'da sporda yaşanan etnik ayrımcılık konusuna da yer vermektedir. Futbolun İskoç tarihinde bir spor dalından çok daha büyük anlamlar ifade ettiği düşünülecek olursa, sporun İskoçya'da ulusal bir kimlik arayışına hizmet ettiği gerçeği ile yüzleşiriz. Katolik karşıtlığı İskoç futbolda diğer etnik azınlık gruplarına yapılanları geri planda bırakmamıştır. Ayrıca siyahi futbolcuların televizyon kanallarından dışlanmaları siyahiler ve Asyalı etnik azınlıklara yönelik ayrımcılığın bir göstergesidir. Sonuçta İskoçya'da mezhepçilik, cinsiyet, sınıf, yerelcilik anlayışı ve etnik köken, İskoç toplumunda etkili olan önemli ayrımcılık sebeplerinden birkaçıdır. Bunlar, sadece futbol kültürüne değil aynı zamanda farklı alanlara da etki etmektedir (Dever, 2020). Kitapta incelenen diğer ülkelerin aksine İskoçya'da ırkçılıktan ziyade 'mezhepçilik' baskın bir olgudur. İskoçya'nın Glasgow kentinin takımlarından Rangers FC'nin Protestanlığı, Celtic FC'nin ise Katolikliği savunması sahalarda iki mezhebin rekabeti gibi değerlendirilmektedir. Dolayısıyla Katolikler ve Protestanlar tarafından oynanan futbol, uzun süredir etnik ve kültürel bir körlük noktası halini almış mezhep çatışmalarında aktif rol oynamaktadır.

Kitabın dördüncü bölümü "Sporda Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı" tartışmalarından oluşmaktadır. Bu bölümde sosyologların 1970'lerden bu yana sex (kadın erkek arasındaki biyolojik farklılıklar) ile gender (sosyal olarak üretilen kadınsı ve erkeksi olmak arasındaki farklılıklar) kavramları arasında yaptıkları ayırım değerlendirilmektedir. Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek arasındaki sosyal ilişkileri ifade eder. Kavram, kadınlarla erkekler arasındaki ilişkiye ve bu ilişkinin sosyal olarak nasıl inşa edildiğine atıfta bulunmaktadır. Dever'in (2020) aktarımı ile; "spor ve toplumsal cinsiyet ilişkisi, genel anlamda spor sosyolojisi alanında çalışanlar için en temel konulardan birisidir. Kadınların spor aktivitelerine katılım süreçlerinin büyük oranda ataerkil tanımlamalar çerçevesinde kabul gören anlayışla çatışarak geliştiğini söylemek mümkündür. Bunun dinamiklerinin çocukluk çağında başladığı bir gerçektir. Çocuk oyunlarının cinsiyetlere bölündüğü ortadadır. Spor ve katılım konusunda cinsiyet temelli bir algılayış ne yazık ki, kız ve erkek çocuklarının sosyalleştirilmesi sürecinde karşımıza çıkmaktadır." Yazarın saptamasıyla, "sporun kendisi cinsiyete göre ayrılmıştır. Kadın sporları ve erkek sporları vardır. Futbol, tenis,

golf, yüzme ve basketbol gibi bazı sporlar hem erkekler hem de kadınlar tarafından oynanmaktadır. Softbol, netbol, Amerikan futbolu, beyzbol ve buz hokeyi gibi sporlar ise oldukça fazla düzeyde cinsiyetlendirilmiştir. Kızlar bazı sporları oynamaya yönlendirilirken, erkekler de diğer sporlar konusunda teşvik edilmektedir” (Dever, 2020). Kadın ve erkek cinsiyetlerinden hareketle toplumda oluşturulan ataerkil algı kadını spor alanında ikincil konuma itmektedir. Uzun süre kadınların spora katılımı çok sayıda engelle karşılaşmıştır. Bu bölümde ayrıca Fransa, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere’den örnekler verilirken, “kadınların belirli sportif aktivitelere katılma düşünceleri, endüstriyel kapitalizmle beraber dönüşen aile yapısıyla birlikte değişime uğramıştır” nitelemesi yer almaktadır (Dever, 2020).

Kadınların kamusal alanda varlık kazanması, çalışma koşullarından, eğitime, sağlığa vb. birçok alanda kimlik kazanmalarının çatışmaları, sorunlarla beraber spor alanında dahi yaşanmaktadır. 19. yüzyılın başlarında kadınların beden eğitimi ve spordan dışlanmalarına Dever (2020), 1811 yılında Berlin’de bir parkta açılan Alman Turnen cimmnastiğinin verildiği kursa, kız çocukları ile kadınların katılımlarına izin verilmemesi örneğini gösterir. Bugün geldiğimiz noktanın kadınlar açısından önemli bir aşama olduğu ortadadır. Kadınların spora katılımlarını önlemeye yönelik özellikle fizyolojik orijinli efsanelerin kurgulanması, cinsiyetçi önyargı ve söylemler aslında ataerkil zihniyetin gücünden başka bir şey değildir. Öyle ki, bütün doğma ve ön yargılara rağmen kadınlar sporda kimlik kazanmışlardır. Gelişimin boyutlarını görmek anlamında kitapta verilen bir süreci şöyle ele almak mümkündür: “Kadınların olimpiyat oyunlarına katılımları büyük sıkıntıların ardından gerçekleşmiştir. Modern olimpiyat oyunlarının kurucusu Baron Pierre de Coubertin, kadınların spor müsabakalarına katılmaları hâlinde kadınlıklarını kaybedeceğine inanmış ve bu nedenle de olimpiyat oyunlarına kadınların katılmalarına kesin bir şekilde karşı çıkmıştır” (Dever, 2020). 2016 yılında Rio’da düzenlenen olimpiyatlara bakıldığında, 6268 erkek oyuncu yanında 5176 kadın sporcu yer almıştır. Bunlar arasında hem cinsiyetlerinden hem de renklerinden dolayı ayrıma uğrayan siyahi kadınlar ile Afro-Amerikan kadın sporcuların mücadeleleri takdire değerdir.

Doğal olarak, erkekler tarafından kurgulanmış bir dünyaya kadın sporcuların girişi, onları yalnızca popüler bir figür değil, aynı zamanda gizemli ve ezber bozabilecek birer karakter hâline getirmektedir. Ancak spordaki liderlik pozisyonunu elinden bırakmayan erkekler düşünüldüğünde, 21.yüzyılda kadınların spora katılımı hâlâ erkeklerle eşit bir düzeyde değildir (Dever, 2020). Daha

doğrusu medyada temsil, kullanılan dil, psikolojik damgalanma, sporla ilgisi olmayan fiziki görüntünün önemszenmesi ve spor endüstrisinin gelirini bölüşüm açısından da kadın sporcuların konumu, ataerkil yaklaşımın kırılmadığını işaret etmektedir.

Kitabın beşinci bölümünde yazar tarafından sporda ayrımcılığa karşı bir strateji olarak “Fair Play” önerilmektedir. Bilinen kullanımıyla yani *adil oyun* kavramıyla, sporda ayrımcılık olaylarının bir nebze de olsa ortadan kalkmasına yardımcı olacağı düşüncesi paylaşılır. Şüphesiz ki, sporda idealler söz konusu olduğunda Fair Play göz ardı edilmemesi gereken bir değerdir. Sporda başarılı olma şansının eşitlenmesinde Fair Play ruhuna uygun bir pratiğin içselleştirilmesi gerekmektedir. Dever (2020), kitabın sonuç kısmında konuyu şu şekilde ele almaktadır: “İster milliyetçilik ve ırkçılık bağlamında olsun isterse de toplumsal cinsiyet bağlamında olsun, sporda ayrımcılığın ortadan kaldırılması bir gereklilik olmakla beraber bu aşamada Fair Play anlayışına büyük görevler düşmektedir. Zira eşit, adil oyun anlamına gelen Fair Play sayesinde, sporda bulunan ayrımcılık olaylarının bir parça da olsa azalabileceği ve bu sayede tüm unsurların sporda eşit düzeyde temsil edilebileceği düşünülmektedir.”

Yaşamın birçok alanında görülen toplumsal eşitsizlik kaynakları insanları derinden etkilerken genellikle ayrımcılığa maruz kalanlar daha alt sosyal-ekonomik katmanlarda yaşamak zorunda bırakılanlar olur. Bunlar arasında etnik azınlık grupları ve kadınlar geniş bir yer tutmaktadır. Spor sosyolojisi bağlamında kitapta işlenen Bask, Katalan, Afro-Amerikanların karşılaştıkları sorunlar bu anlamda verilebilecek somut örneklerdir. Sonuç olarak kitap, farklı ülkelerde yaşanan sporda ayrımcılık konularına yönelik, okur için karşılaştırma yapma olanağı vermektedir. Sporda ayrımcılığın kadın sporcular söz konusu olduğunda 21.yüzyıla kadar gelmiş olması ise kitabın ortaya koyduğu bir başka sosyolojik gerçektir. Irkçılık, milliyetçilik ve toplumsal cinsiyet ögeleri dikkate alınıp bakıldığında Dever'in *Sporda Ayrımcılık* isimli çalışmasının, - yazarın bir tercihi olduğu Türkiye ayağının işlenmemiş olmasıyla birlikte- spor sosyolojisi literatürüne önemli bir katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

KAYNAKLAR

Dever, A. (2020). *Sporda ayrımcılık, milliyetçilik - ırkçılık - toplumsal cinsiyet*. Ankara: Gazi Kitabevi.